

Stichting Ter Navolging Tiel

www.ternavolgingtiel.nl / info@ternavolgingtiel.nl
[Facebook pagina 'Ter Navolging Tiel'](#)

Nieuwsbrief augustus 2019

Beste mede Navolgers,

Hierbij ontvangt u actuele informatie over de door ons in Tiel beheerde historische begraafplaatsen: Ter Navolging en de Joodse begraafplaats.

Ook in deze Nieuwsbrief een blik terug én een blik vooruit!

Maar eerst vragen wij uw aandacht voor het volgende:

Wij zijn op zoek naar nieuwe vrijwilligers en nieuwe donateurs!
Onze stichting draait geheel op donaties en giften, ook in natura zoals materiaal en (letterlijk) 'de handen uit de mouwen'.

Alleen dankzij de 'Ter Navolging opslag' op de normale begraafplaatsen én donaties zijn wij in staat beide Rijksmonumenten, Ter Navolging en de Joodse begraafplaats, te beheren en te onderhouden.

Dat inclusief het conserveren, het voor de toekomst behouden, van alle honderden op beide begraafplaatsen aanwezige grafmonumenten.

Graag nodigen wij u uit een donatie te storten op

NL15 ABNA0507635434 t.n.v. Ter Navolging Tiel

Of om als vrijwilliger aan te sluiten!

Meer info: www.ternavolgingtiel.nl en info@ternavolgingtiel.nl

Actueel

Beperkte opening Ter Navolging tijdens Appelpop

Ook dit jaar draaien onze vrijwilligers tijdens Appelpop 'piketdiensten' om de gevolgen van ongewenst bezoek te voorkomen. In het verleden veroorzaakte dat schade aan, soms net herstelde, grafmonumenten.

- In de nachten van vrijdag 13 op zaterdag 14 september alsmede die van zaterdag 14 op zondag 15 september a.s. is het hek van Ter Navolging gesloten tussen ca. 17 uur en de ochtend daarop rond 10 uur.

Wij nemen aan dat u daarvoor begrip hebt!

Kort parkeren met parkeerschijf voor de entree van Ter Navolging

Bij de entree van Ter Navolging is een 'blauwe zone' aangebracht voor 30 minuten kort parkeren met uw parkeerschijf. De plek is, al staat dat niet op het bordje, allereerst bestemd voor bezoekers aan de begraafplaats.

Langparkeerders kunnen terecht achter het Station (P+R). Vrijwel alle overige plekken in de omgeving van Ter Navolging zijn bestemd voor 'aanwonenden' c.q. vergunninghouders. Daar (foutief) parkeren kost u ca. € 100,-!

Foto's nemen op Ter Navolging en de Joodse begraafplaats

Tal van vrijwilligersorganisaties, waaronder organisaties die actief zijn op het terrein van heemkunde en historie, gemeenten, archieven, koepelorganisaties en uitvaartondernemingen, hebben recent te maken gekregen met forse financiële claims (tussen de € 1.800 en € 2.000 per foto) nadat zij op hun website foto's hadden geplaatst waarop auteursrechten (zouden) rusten. Ook voor foto's die op 'hun eigen' locatie werden gemaakt!

Vanaf heden gelden de volgende restricties, zowel op Ter Navolging als op de Joodse begraafplaats.

- 1) Fotograferen op, of van objecten die zijn gerelateerd aan Ter Navolging dan wel de Joodse begraafplaats is in beginsel toegestaan doch uitsluitend voor particulier gebruik.
- 2) Voor het openbaar maken, bijvoorbeeld via een website, is voorafgaande schriftelijke toestemming van de stichting Ter Navolging Tiel vereist, dat in lijn met het beleid van het NIK ten aanzien van de Joodse begraafplaats. In beginsel wordt van onze kant **nooit** toestemming verleend voor het voor **commerciële doeleinden** gebruiken van foto's die op of van één van beide begraafplaatsen zijn gemaakt.

Herinrichting website

Onze vorig jaar website vernieuwde wordt de komende maanden opnieuw ingericht. Dat om, door uitbreiding van de ruimte, meer plaats te kunnen bieden aan informatie over zowel Ter Navolging als de Joodse begraafplaats.

De droogte

Het was heel erg droog in juli 2019! Ook dit keer zijn enkele van onze vrijwilligers dagelijks in de weer geweest planten bij de graven, de bloeiende heesters en de oude bomen van het nodige water te voorzien: enkele honderden liters, vaak per kruiwagen met gieters per keer. In totaal al duizenden liters! Bedankt!

Bezoek aan de Joodse begraafplaats buiten 'open dagen'

Regelmatig bereikt ons de vraag of de Joodse begraafplaats ook buiten de 'Open Dagen' bezocht kan worden.

Dat kan: u kunt een verzoek daartoe, inclusief uw voorstel qua datum en tijd, indienen via info@ternavolgingtiel.nl. Wij zullen er dan voor zorgen dat het hek wordt geopend en er een gids aanwezig is. Als dat, bijvoorbeeld vanwege sabbat (zaterdag) of een Joodse feestdag, niet kan krijgt u daarover per omgaande bericht.

Brochure 'Stolpersteine, een blijvende herinnering aan Joods Tiel'

Op 3 juni jl. werden de eerste exemplaren van de door onze stichting uitgegeven brochure 'Stolpersteine, een blijvende herinnering aan Joods Tiel' uitgereikt aan wethouder Frank Groen en leden van de Kinderraad Tiel.

- *De brochure is kosteloos verkrijgbaar bij ZINDER, het Regionaal Archief Rivierenland en in het Flipje en Streekmuseum alsook op Ter Navolging en de Joodse begraafplaats.*

De realisatie werd mede mogelijk gemaakt door de inzet van vrijwilligers van de stichting, de financiële ondersteuning van de stichting Burgerweeshuis Tiel en bijdragen van o.a. het Joods Historisch Museum, het Flipje en Streekmuseum Tiel, het Regionaal Archief Rivierenland alsook verschillende particulieren.

Programma Open Monumentendag 2019

Op zondag 15 september a.s. zal in veel plaatsen in ons land worden stilgestaan bij 'Open Monumentendag'. Ook in Tiel waar enkele tientallen monumenten hun deuren (of poorten) letterlijk open zetten. Uiteraard doen ook 'onze' beide begraafplaatsen mee!

Ter Navolging

Geopend 12 – 17 uur

- **Rondleidingen en optreden**
 - 13.00 uur rondleiding
 - 14.00 uur optreden Schola Cantorum Tiel
 - 14.30 uur rondleiding
 - 16.00 uur rondleiding
- **Expositie met beeld en tekst over / van**
 - De historie van Ter Navolging
 - De herstelwerkzaamheden op Ter Navolging
 - Mensen die op Ter Navolging begraven liggen
'Een gezicht gegeven aan'
- **'Wie ligt waar'**
 - Via de website van Ter Navolging kunt u zelf ontdekken 'wie waar ligt'
(Informatie vanaf begin september 2019 te downloaden; zie elders in deze Nieuwsbrief)
- **Fietstocht**
 - In en rond Tiel liggen tal van bijzondere begraafplaatsen. Wat is mooier dan deze per fiets te ontdekken! In qua afstand meerdere varianten kunt u een bezoek brengen aan die in o.a. Drumpt, Zoelen, Kerk-Avezaath, Kapel-Avezaath en Zennewijnen. *(De route is te downloaden van onze website)*
- **Informatie via de QR-codes**
 - Tijdens Open Monumentendag 2019 zal de QR-code officieel zijn intrede doen op ter Navolging!
Via de QR-code app kunt u met de QR-scanner op uw mobieltje zelf ontdekken 'wie waar ligt' op Ter Navolging. De plattegrond van Ter Navolging is ingedeeld op basis van de volgorde van begraven én vrije plekken waardoor de indeling niet altijd even logisch overkomt!
 - Als een van de eerste begraafplaatsen van ons land kan u via de QR code betreffende enkele tientallen grafmonumenten meer informatie worden 'opgehaald' over hen die er liggen én over het betreffende monument.

Joodse begraafplaats

Geopend 12 – 17 uur

- **Rondleidingen**
 - 12.30 uur rondleiding
 - 14.45 uur rondleiding
 - 15.45 uur rondleiding

- **Expositie met**
 - Diverse objecten uit de 17e, 18e en vroeg 19e eeuw die zijn gerelateerd aan de Tielse Joodse begraafplaats en historie.
 - Oude gebedenboeken, ooit gebruikt door Joodse Tielenaars
 - Aan het Joodse geloof gerelateerde objecten (voor een deel didactisch materiaal)
 - De **TIJDLIJN** met de historie van de Joden in Tiel: van 1459 - 2019
 - De '**Stolpersteine**' in en rond Tiel en zij die daaraan zijn gekoppeld
 - Enkele families nader belicht

- **Filmbeelden uit de periode 1935 - 1941**
 - Ca. 60 minuten onversneden unieke filmbeelden uit de 30-er jaren van de vorige eeuw. Deze zijn door Salomon David Frank (uit Ochten) 'geschoten' in en rond zijn huis en tijdens reizen in het buitenland. O.a. in Nazi-Duitsland.
(Met dank aan het Joods Historisch Museum)

- **Wandeling langs Joods Tiel van weleer**
 - Op zowel de Joodse begraafplaats als Ter Navolging is een plattegrond van een 'Wandeling langs Joods Tiel' verkrijgbaar.
 - ➔ Deze is ook te downloaden vanaf de website www.ternavolgingtiel.nl.

Activiteiten rest 2019

-	Woensdag	14 augustus	10 – 12 uur	klussen op Ter Navolging
-	Woensdag	11 september	10 – 12 uur	klussen op Ter Navolging
-	Zondag	15 september	12 – 17 uur	Open Monumentendag
-	Zaterdag	19 september	11 – 16 uur	Burendag incl. 'klussen'
-	Woensdag	9 oktober	10 – 12 uur	klussen op Ter Navolging
-	Zaterdag	2 november	19 uur	'Ter Nagedachtenis' op TN

Terugblik Weekend van de Begraafplaats

Het Weekend van de Begraafplaats 2019 was ook in Tiel geslaagd! Op beide begraafplaatsen werden in totaal rond de 70 personen ontvangen. Er was veel vraag naar nadere informatie en, gelukkig, werden zowel de 'URN' als het 'GIFTENKISTJE' door veel bezoekers met een financiële bijdrage vereerd!

Onderhoud aan Ter Navolging en de Joodse Begraafplaats

De gemeente Tiel, verantwoordelijk voor het onderhoud van de (buitenkant van de) opstallen, heeft er voor gezorgd dat zowel het baarhuisje op Ter Navolging als het Metaheirhuisje op de Joodse begraafplaats goed in de lak zijn gezet.

In memoriam

Wij zijn blij dat wij regelmatig nieuwe vrijwilligers en donateurs mogen verwelkomen. Helaas ontvallen ons regelmatig trouwe ondersteuners van de activiteiten van onze stichting. Overleed onze trouwe donateur mevrouw Wijnstekers enkele maanden geleden, medio juli 2019 overleed Jonkheer Ir.

Johann Willem François van der Willige von Schmidt auf Altenstadt, bij ons beter bekend als onze zeer trouwe vrijwilliger Wim von Schmidt.

Wim werd geboren in Batavia en overleed in Tiel. Ing. Wim heeft de afgelopen jaren vele tientallen meters hekwerk met staalborstels zo goed 'ontroetst' dat ze daarna konden worden gelakt. Wij zullen hem missen. Maar er zit nog een verhaal aan vast! Toen tijdens NL DOET 2016 een elektraleiding werd aangelegd stootten de mensen van 'Aanpak' en onze vrijwilligers op een aantal onder het grind verdwenen grafzerken. Op één daarvan stond de naam Yda Henderika von Schmidt auf Altenstadt – Ente, een oudtante van Wim. Het was bekend dat zij ergens op Ter Navolging zou kunnen liggen maar waar precies was toen niet bekend.

In 2017 is de stèle (staande zerk) op de oorspronkelijke plek herplaatst.

'Werkbezoek' aan Oosterbeek - begraafplaats Fangmanweg

Op maandag 12 augustus 2019 bracht een delegatie van onze stichting een werkbezoek aan de historische begraafplaats (voor een deel Rijksmonument) aan de Fangmanweg in Oosterbeek. Ook die stichting is, net als op enkele tientallen plaatsen elders in ons land, volop actief om een historische begraafplaats te behouden. Er werden tal van ervaringen uitgewisseld m.b.t. het conserveren van grafmonumenten door onderhoud en herstel terwijl ook zij daarnaast bezig zijn met het zoeken naar 'de mens onder het grafmonument'. Van beide kanten werd het bezoek als 'leerzaam' gekwalificeerd en de al jaren bestaande contacten zullen worden geïntensiveerd.

Nieuwsbrief Terebinth

De stichting Terebinth behartigt de belangen van ons funerair erfgoed en organiseert regelmatig activiteiten. Op woensdag 9 oktober organiseert het Platform Funerair Erfgoed de themabijeenkomst 'Vrijwilligers op begraafplaatsen'. Meer informatie: www.terebinth.nl.

Uit het bestuur

- Omdat het **klussen** op Ter Navolging op de woensdagmorgen nogal eens conflicteerde met andere activiteiten (zoals de tenniscompetitie!) van verschillende van onze vrijwilligers is de klusochtend van iedere 2^e woensdag van de maand verplaatst naar **iedere 2^e dinsdag van de maand** van 10 – 12 uur in de periode maart – oktober.
- Mede door een aantal begrafenissen in de afgelopen is er, door de 'Ter Navolging opslag', geld beschikbaar gekomen om, samen met de firma Van Luijn, de uitvoering van het door de gemeente geaccordeerde 'Herstelplan 2015 – 2025' met grotere voortvarendheid ter hand te nemen. Voor dit en komend jaar staat het herstel (liften, herplaatsen, lijmen en zwarten) van meer dan 30 zerken op het programma!

Bezoek

De laatste maanden hebben weer tientallen belangstellenden een bezoek gebracht aan Ter Navolging en / of de Joodse begraafplaats.

- Op vrijdag 5 juli bracht **Groep 8** van de **Stephanusschool** een bezoek aan de Joodse begraafplaats. Meer dan anderhalf werd aandachtig geluisterd naar wat hen over Joods Tiel werd verteld. Het was al het derde achtereenvolgende jaar dat deze school een bezoek aan dit uit 1827 daterende Rijksmonument bracht.
- Recent brachten leden van de families Izaks een bezoek aan beide begraafplaatsen. De familie Izaks is in Tiel bekend vanwege hun modezaak, op het laatst gevestigd aan het Hoogeinde. Van deze familie zijn twee graven, met grafmonument, aanwezig op Ter Navolging. Een van deze grafmonumenten lag jaren vrijwel onzichtbaar voorover met de tekst naar beneden. Enkele jaren geleden is de stèle weer rechtop gezet en is de tekst weer leesbaar gemaakt. Ook deze bezoekers toonden zich verrast door de (positieve) metamorfose die Ter Navolging de laatste decennia heeft ondergaan. De heer Izaks Sr. herinnerde zich Ter Navolging nog als een begraafplaats waar de stoffelijke resten van hen die er begraven waren op tal van plaatsen als (delen van) skeletten zichtbaar waren.
- Van de familie Heijmans zijn meer dan 20 verschillende graven te vinden op de Tielse Joodse begraafplaats. Beide families hebben toegezegd de Galerij 'Een gezicht gegeven aan' van afbeeldingen en nadere gegevens te voorzien.

Laatste grafkelder aan de beurt voor herstel!

Zo'n tien jaar nadat de eerste grafkelder (De Jongh van Zuid Polsbroek) en verschillende grafmonumenten op Ter Navolging voor herstel werden aangepakt is nu de laatste grote kelder aan de beurt: de imposante, met zerken uit de 16^e eeuw afgedekte kelder CC 1 van de bekende Tielse familie Van Lidth de Jeude. Net zoals alle andere hersteloperaties staat het conserveren, het behouden voor de toekomst, centraal. Het is een grote (en kostbare) 'operatie' die wordt uitgevoerd door 'Aanpak Bouw' (van Rob Herkströter en Arjan de Jong), het herstel van de kelder, en Van Luijn Natuursteen die de beide duizenden kilo's zware zerken optisch weer zoveel mogelijk tot één geheel zal maken. Dat in nauw overleg met deskundigen van de gemeente Tiel en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. In het kielzog van het herstel van CC 1 wordt het herstel van de graftombe van de gebroeders Hoogendijk van Domselaar aangepakt. Daar is sprake van beschadigd metselwerk en het weer terug- en vastzetten van enkele verschoven platen. Wat daarna op Ter Navolging aan herstelwerk rest is het herstel van nog enkele tientallen verzakte zerken die vaak gescheurd of gebroken zijn. Ook daar staat het conserveren centraal.

QR-codes

Als u op Ter Navolging bent en u wilt dat weten, dan pikt u de **QR-code** van het bordje (met beknopte informatie) dat bij het betreffende graf staat. Die QR code correspondeert met deze code op onze website. En daar staat dan het meer uitgebreide verhaal over deze meester-metselaar en zijn gezin!

Het is de opzet in 2019 minimaal 25 graven te voorzien van de QR code en in 2020 nog eens 50.

Het project kwam tot stand in nauwe samenwerking met de deskundigen van de Coöperatie Erfgoed Gelderland. Dank!